

SANAT ESERLERİNDE KORKU İMAJI VE KORKU DUYGUSU YENEBİLMEDE SANATIN ROLÜNÜN İRDELENMESİ

IVESTIGATE IN THE ROLE OF ART AT THE ARTWORKS INTERMS OF COPING WITH
FEAR IMAGE AND FEAR FEELING

Öğr. Gör. Filiz ÇİMEN

Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü

KÜTAHYA

filizcimen2009@hotmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın genel amacı, korku duygusunun ne olduğunu; bunun sanat eserlerinde nasıl ve niçin konu edildiğini ortaya koymaktır. Ayrıca bu amaca bağlı olarak korku duygusunun üstesinden gelinebilmesinde sanatın oynadığı rolü irdelemek de araştırmanın alt amacını oluşturmaktadır.

Araştırma genel tarama modeli kapsamında ilgili literatürün incelenmesi ve nitel araştırma yöntemlerinden döküman incelemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, insanın duygusal tepkilerinden biri olan korku, insan yaşamının bir kısmını kapsayan ve fobilerle bu alanı gittikçe artıran bir duygudur. Bu duyguyla birlikte yaşamak ve öğrenmek durumundadır. Kültürel ve coğrafik açıdan farklı algılansa da genel olarak her bireyde aynı şekilde yansımaktadır. Bu duygu ilk çağlardan beri birçok sanatçı tarafından, kendi gözlem ve deneyimlerine göre farklı malzeme ve biçimlerde eserlerine yansıtılmıştır. Özellikle de savaş dönemlerindeki yaşantı, bu duygunun sık yaşanmasına ve sanat eserlerine aktarılmasına yol açmıştır. Bu yaklaşımın estetik açıdan exspressive bir anlayış olduğu kabul edilmekle birlikte, insanın (sanatçı) kendisiyle yüzleşmesinin de bir göstergesidir. Bunun korku duygusunu yenme eylemi olduğu söylenebilir. Çünkü birey gerçeklerle yüzleştiği sürece rahatlamaktadır. Sonuç olarak korku duygusu insan yaşamının kaçınılmaz bir gerçeğidir. Sanat bu gerçekliği açığa çıkaran önemli bir araçtır. Bu araç sayesinde korku duygusunun üstesinden gelinebileceği ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Korku, Sanat, Sanat Eserlerinde Korku İmajı

ABSTRACT

Main objectives of this research are to determine the meaning of fear sense and what it means, how and why art works have been topiced on fear sense. In addition to this, with respect to this objectives, it is also aimed to examine the role of the art in struggle against the fear sense as a sub-aim.

Research was performed as literature scan in general scan model, and document scanning method in qualifying research method was used. According to the results of the research, fear which is one of the emotional reaction of human being is a sense which covers a part of the life of individuals and increases its area in human life with phobias. Individual must get used to learn and live with this sense. This sense reacts nearly same way on different people whether they have different cultures or geographies. This sense has been painted by different artists with various ways of genres, forms or understanding. Especially life of war causes an increase of frequency of this sense, and carries this sense to art-works. Although this approach is seen as an expressive trend of art, it is also an indicator which brings individual (artist) and its inside together. This may be said a way of struggle against fear. Because individuals become more independed when they meet face to face with reals. In conclusion, this fear sense is an unavoidable fact of life of the human being. Art is one of the equipments which helps to bring to light this realism. It can be expressed that fear sense could be defeated with this tool.

Key Words: Fear, Art, Fear Image in Artworks

GİRİŞ

Sanatın ortaya çıkışından bu yana insan, çeşitli yönleriyle sanatın konusu olmuştur. Sanatın konusu olan insanın çeşitli yönlerinden biri de onun duygularıdır. Bu duyguların yansımalarının bazı dönemlerde ve bazı sanat akımlarında ön plana çıktığı görülmüştür. Bu sanat akımlarında (Sürrealizm, Ekspresyonizm vs.) insanın optik görüntüsünden ziyade, çeşitli durumlar ile olayların insan psikolojisindeki etkileri ve bu etkilerin insanın fiziksel görünümünde yarattığı değişiklikler konu edilmiştir.

İnsan çeşitli duygulara sahiptir. Bu duygular kendi içlerinde çeşitlilik gösterirler. Korku duygusu, bunlardan birisidir. Korku duygusunun ortaya çıkış sebepleri, bilinen şeylerin (kedi, köpek, yükseklik, kapalı yer korkusu gibi) dışında, kişiye göre de değişebilmektedir. Herkes tarafından ürkütücü olduğu kabul edilen korku değişiklik gösterebileceği gibi, spesifik bazı fizyolojik tepkiler şeklinde, bireylerde ortak bir özellik olarak da görülebilmektedir.

İnsanın duygusal tepkilerinden olan korku, insan yaşamının bir kısmını kapsayan ve fobilerle bu alanı gittikçe artıran bir duygudur ve insan bu duyguyla birlikte yaşamasını öğrenmek durumundadır. Hayatın bir parçası olan bu duygudan kaçmak yerine, üstüne giderek bu duyguyu yenmek için çaba göstermek, daha doğru olanıdır. Bu anlamda düşünüldüğünde sanat, insan yaşamının büyük bir bölümünde etkili olan, korku duygusunun üstesinden gelinebilmesi için gösterilen çabalardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu araştırma insanın yaşamında var olan korku duygusunun ne olduğunu; bazı sanatçıların eserlerinde korku duygusunu nasıl ve niçin işlendiğini; korku duygusunun üstesinden gelinebilmesinde etkili olacağı düşünülen sanatın, insan psikolojisindeki olumlu kazanımları sağlamasındaki rolünün ortaya konması bir ihtiyaç olarak görülmüştür. Bu yüzden bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Araştırma genel tarama modeli kapsamında ilgili literatürün incelenmesi ve nitel araştırma yöntemlerinden döküman incelemesi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, korku duygusunun ne olduğunu; bunun sanat eserlerinde nasıl ve niçin işlendiğini ortaya koymaktır. Bu amaca bağlı olarak korku duygusunun

üstesinden gelinebilmesinde sanatın oynadığı rolü irdelemek de araştırmamızın alt amacını oluşturmuştur.

Bulgular ve Yorum

Sahne sanatlarında sıkça işlenen korku duygusu, az da olsa, Görsel (plastik) sanatlarda da kendisini göstermiştir. Munch'ın "Çılgılık" adlı tablosu bu konuda verilebilecek en güzel örneklerden birisidir. Bu tabloda, korku duygusu sonucunda meydana gelen tepkiler, insan bedeninde fiziksel tepkiler şeklinde gözlemlenmektedir. Dışavurumcu sanat akımı temsilcilerinden olan Eduard Munch, "Çılgılık" adını verdiği bu taşbaskı resimle, apansız bir heyecanın, tüm duygusal izlenimlerimizi nasıl değiştirebileceğini anlatmaktadır. Resimdeki tüm çizgiler, korkudan kaynaklanan baskının tek merkezin çılgılık atan insan figüründeki baş kısma doğru akmaktadır. Resimde tasvir edilen tüm sahne, çılgılığın oluşturduğu iç bunaltı ve heyecana katılmaktadır. Çılgılık atan figürün yüzü karikatür gibi bozulmuştur: Dimdik gözler ve oyulmuş yanaklar, kafatasını anımsatmaktadır. Eserde "korkma" duygusunun yansıması o denli baş döndürücü olmasına karşın, o çılgılığı oluşturan olgunun nedenini anlamak oldukça güç görünmektedir (Gombrich, 1980:448).

Resim 1: Eduard Munch, "Çılgılık".

Ayrıca, Ernst Barlach'ın öfke ve dehşet dolu heykelleri, Picasso'nun dünya felaketlerine olan tepkisini göstermek üzere iç gerginliğe yönelik oluşturduğu kadın figürü, Goya'nın "Dev" isimli yalnızlık tablosu, korku ve acının sanatta yansımasına verilebilecek diğer örneklerdendir. Korku, insanın bir tehlike anında veya tehlikenin yaklaşmakta olduğunu hissetmesi düşünceden kaynaklanan rahatsız edici bir duygudur.

Psikolog Stanley Schachter gibi ruh bilimciler göre korku, dışarıdan yapılan herhangi bir uyarıcıya karşı verilen güçlü bir ürkme ve şaşkınlık tepkisidir. Ayrıca korku, iç

ya da dış kaynaklı bir etki sonucu canlıların yaşadığı ani bir panik hali olarak da bilinmektedir.

Korku anında canlılarda yaşanan ortak fizyolojik tepkiler vardır. Beden, algılanan tehlike anında, bu tehlikeye karşı beynin verdiği komutlar sayesinde savunmaya geçer. Korku duygusuna karşı gösterilen bazı tepkiler, canlının diğer heyecan durumlarında da ortaya çıkabilmektedir.

Psikolog Stanley Schachter'in bilişsel heyecan kuramına göre; kişinin çevresinde gelişen fizyolojik değişikliklere ve uyarıcılara, içinde bulunduğu durum doğrultusunda tepki vermesi heyecan olarak adlandırılmaktadır. Yani, heyecanın bedenin fizyolojik ve nörolojik iç koşullarına yapılan bir yükleme ile ortaya çıktığı söylenebilir (Akt: Cüceloğlu, 1991:268–269). Bu kurama göre kişi, sevgi duyduğu bir insanı karşısında gördüğünde kalp atışı hızlanır, solunumu artar, yüzü kızarır vb. gibi fizyolojik değişimler yaşar. Bu duygu sevgi olarak adlandırılır. Oysa aynı fizyolojik değişiklikler, kişi yalnız başına iken saldırıya hazır bir köpekle karşılaştığında da ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise korku olarak adlandırılmaktadır.

Şimdiye dek korku üzerine yapılmış birçok araştırmada (Cüceloğlu, 1991:265) korku duygusunun yaşanması sonucu vücutta oluşan fizyolojik değişiklikler şu şekilde tespit edilmiştir:

1. Solunum hızlanması,
2. Kalp, nabız ve kan basıncının artması,
3. Mide guruldaları,
4. Kandaki şeker miktarının artışı,
5. Mide ve vücut kaslarının gerilmesi,
6. Kanda pıhtılaşmanın artışı ile yaralanma anında kan kaybının olmasının engellenmesi,
7. Ellerde ve bacaklarda soğuma, titreme ve ellerde yumruk pozisyonu,
8. Deri üzerindeki tüylerin diken diken olması,
9. Gözlerin olabildiğine açılması ve gözbebeklerinin genişlemesi ile görüş mesafesinin artması. Gözlerin korku unsuruna odaklanarak sabitlenmesi. Algılamının azalması,
10. Yüzün sararması, yanakların çökmesi ve alt çenenin aşağı düşerek ağız' ın açılması.

Bütün bu belirtiler hangi topluluk ve kültürden olursa olsun her bireyde hemen hemen aynı biçimde ortaya çıkmaktadır. Ancak mimiklerle yüz ifadelerinde farklılaşmalar gözlenebilmektedir. Kişi korkutucu olay ya da nesne karşısında solunumunu kontrol altında tutarak korkusunu kontrol edebilir. Böylece birey korkunun ileri boyutlara ulaşmasını ve kendisinin şok'a girmesini engelleyebilir.

Korkular, çoğunlukla bir nesne, kişi, durum ve zihinde yaratılan bir olaydan kaynaklanır. Böylece insan, korktuğu cisim ya da durumla karşılaştığında aşırı kaygı ve sıkıntı duyarak paniğe kapılır ve durumdan kaçıp kurtulmak ister. Bazı kişilerde ise, korku halinde saldırganlık ya da donup kalma durumu gözlenebilir. Bu, kişinin tehlikeyle karşı karşıya kaldığında donup kalarak tehlikeyi kendisinden uzaklaştırabileceği gibi tehlikenin geldiği yerden uzaklaşabilir. Ancak bunların tam tersi bir tepki göstererek tehlikeye karşı saldırganlık gösteren bireyler de olabilir.

Resim2: Korku Anı

Korku, korku veren uyarıcılardan ferdi uzaklaştırmaya yarayan kurtulma hareketlerini pekiştirir veya kuvvetlendirir. Motif olarak korku, bir kimsenin kuruntularına karşı “surat asmak”tan tutunuz da korkudan yaltaklanmaya varıncaya kadar, derece derece türlü tepkiler şeklinde görünür” (Guillaume, 1970:51).

Bireyin içinde yaşadığı kuruntular Guillaume'nın da bahsettiği gibi çeşitli motiflerde (tepkilerde) görünür. Bunlar yüzde beliren farklı ifadelerin (şaşkınlık, gözlerin büyümesi, v.b.) yanı sıra kişinin hareketlerine de yansımaktadır. Korkulan nesne ya da soyut bir kavrama

karşı saldırı, kaçış ve hatta yalvarışa kadar gidebilmektedir. Bu tepkilere sebep olan etkenler, sanatçılar tarafından da zaman zaman eserlerinde işlenmiştir. Sanatçılar bu motifleri eserlerine konu etmiş, izleyicilerde bunlardan etkilenmiştir. Çünkü her ne kadar sanatçı kendi iç dünyasını bu çalışmalarla yansıtıyorsa da, izleyiciler de bu eserlerde kendilerinden bir şeyler bulmaktadırlar. Bu kişilerin dile getirmek isteyip de getiremedikleri veya yapamadıkları şeylerin bir başkası tarafından yapılması veya dile getirilmesi izleyiciye haz vermektedir (Örneğin bir fotoğraf sanatçısının çektiği tematik bir fotoğrafın, o duyguyu yansıtmak isteyip de yansıtamamış bireylerin düşüncelerini yansıtmaması gibi).

Korku anında verilen tepkilerin en çok algılandığı yer insanın yüz kısmıdır. Ağız ve gözler korku anında belirgin bir biçimde şekil değiştirir. Gözler olabildiğine açılarak, gözbebekleri büyür ve tamamen görülebilir. Gözler, korkulan nesne ya da olaya odaklanır, kıpırdama durur, yanaklar çöker. Ağız ise, o anın verdiği şaşkınlıkla (bunun kendine olabileme ihtimalinin olmadığını düşünerek) yarı açık bir şekil alır ve alt çene kemiği düşer.

Korku Duygusunun Sanata Yansıması

Tarih öncesi dönemden günümüze dek, insan ve onun çevresinde dönen olaylar sanatın hemen hemen türünde konu edilmiştir. Figür, özellikle de insan figürü, ilk çağlardan bugüne kadar sanatçılar için bir ilham kaynağı olmuştur. İlkel toplumlarda büyü ve dinsel törenlerde obje amaçla yapılan insan figürü, ilerleyen zaman içinde, politik gücü, gelenek ve görenekleri, toplum değerlerini anlatan bir araç olarak kullanılmıştır. İnsan figürü çeşitli dinlerde Tanrıyı simgelemiş ve aynı zamanda hemen hemen tüm kültürlerde kutsal bir değer olarak benimsenmiştir. Tanrıyı simgeleyen ve içinde büyük bir güç taşıdığına inanılan bu imajlara fetiş ismi verilmiştir.

Yapılan bu fetişlere korku ile karışık dinsel bir saygı duyulmuştur. İlkel toplumlarda betimleme aracı olarak kullanılan bu fetişler ve masklar, korku ve kaygı gibi duyguların harekete geçmesini sağlayan doğa olaylarının, insanı ne yönde etkilediğini göstermiştir. Aynı zamanda ilkel toplumlar fetişlerin, hastalık giderici bir güç taşıdığına inanarak onlara tapınmışlardır. Bu fetişler, çoğunlukla insana benzer yapı göstermişlerdir. O dönemlerden günümüze kadar gelmiş en eski fetişler (heykelcikler) neolitik çağdan kalmıştır. Bu fetişler doğurganlığın ve bereketin simgesi olarak bilinen ana tanrıça (magna mater) idolleri olmuştur. Korkunun farklı türleri vardır: Bunlar arasında kaygı, endişe ve fobiler yer alır. Aşağıda korkunun bu türlerinin özelliklerine ve sanatla ilişkilerine yer verilmiştir:

Kaygı

“Korku” terimi, dışarıdan gelen bir tehlikeye karşı olan duygusal tepki ve korku nedeninin bilindiği haller için kullanılmaktadır. Korku duygusu yaşandığında, korkutanın ne olduğu, neye karşı tepki verdiği bilinir. Kaygı ise korkudan farklı olarak sorunun ne olduğunu bildiğimiz durumlarda oluşan tedirginlik halidir. Herhangi bir nedenden ötürü korku duyulduğunda, bilinçaltı buna koşullanır ve beden korkunun koşullandığı durumla her karşılaştığında, nedeni bilinmeyen huzursuzluk verici bir kaygı ile uyarılır. Kaygı kavramı psikoloji sözlüğünde şöyle tanımlanmıştır: “Kaygı en genel anlamıyla tehlike veya talihsizlik korkusunun ya da beklentisinin yarattığı bunaltı veya tedirginlik; us dışı korku” (Budak,2000: 437).

Francisco Goya'nın “Dev” isimli çalışması; yalnızlık, korku ve acı duygularıyla beslenmiş; savaşın soğuk yüzünü gösteren iyi örneklerden birisidir. II. Dünya Savaşı sonrasında yapılmış olan bu eserde, yaklaşmakta olduğu bilinen bir tehlike söz konusudur ve bu, Goya tarafından içinde kaldığı acımasızlık, baskı ve gericilik ortamı düşünülerek biçimlendirilmiş bir çalışmadır.

Goya'nın, “3 Mayıs 1808, Madrid Savunucuları'nın İdamı” isimli eseri, Fransız ordularına karşı isyan çıkartan İspanyol vatanseverlerinin mücadelesini konu almaktadır. Bu eser savaştan birkaç yıl sonra resmedilmiştir. Buna rağmen, Goya'nın hisleri izleyiciye o günkü gibi taptaze bize yansımaktadır. Eserde kurbanların yüzlerindeki dehşet ve panik anı, çarpıcı bir şekilde betimlenmiştir.

“Bu korkunç olayda milliyetçiler, bir din adamı dâhil, kurşuna dizilmek üzere sıralanmışlardır. Sabah gökyüzü hemen hemen siyahtır. Yerde görülen fener, olayı ya da sahneyi aydınlatır. Fenerin göz kamaştırıcı ışığında biçare kurbanların vahşi tavırları görünmektedir. Öte yandan Fransız askerlerin soğuk, aldırılmaz tavırları, kurbanlarıyla bir kontrast oluşturuyor” (Boydaş, 2004:207).

Resim 3: Goya, “3 Mayıs 1808, Madrid Savunucularının İdamı

Endişe

Endişe korku duygusunun, insanda bir başka şekilde yansıma biçimidir denilebilir. Endişe, genellikle çocukluk dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Bir çocuk, ebeveynleri olmaksızın, ayakta durmayı başaramaz ve her zaman birilerinin yardımına ihtiyaç duyar. Korktuğunda birilerine sığınmak ister. Kendisindeki eksiklikleri başkaları ile tamamlamaya çalışır. Büyüdükçe kendi ayakları üzerinde durmak için çabalar. Gösterdiği bu çabalar, başarısızlıkla sonuçlanırsa şayet, kötümserliğe kapılır. Kendine olan tüm güvenini günden güne kaybederek içine kapanır; bu da ileriki yaşamını olumsuz etkiler. Her zaman yanında birilerinin olmasına ihtiyaç duyar. Kalabalık ortamlardan çekinir. İnsanlara ve kendine olan güvensizliği endişeye, bu endişe de korkuya dönüşür.

Endişenin yol açtığı bu korku, zamanla kişiyi kendi dünyasına hapseder. Kişi ya bu durumda kalarak çevresindekilerden ilgi ve destek bekleyerek hayatını geçirir ya da kapandığı bu iç dünyasında korkularıyla yüzleşecek bir araç bulur. Korkularıyla yüzleşmeyi seçen kişi iç

dünyasını aktarabileceği materyalleri er geç bulur ve bu dışavurumcu hareket onu, kapandığı o iç dünyada özgür kılar. Kişi burada kuralları kendi belirler. Kişi yaşadığı endişe ya da korkuları bazen tuvale, bazen taş, bazen de notaya aktarır. Bu aktarma eylemi aslında sanatçının onunla başa çıkma düşüncesinin bir ürünüdür. Yani sanatçı bir anlamda bireyin yaşamında var olan bir rahatsızlığı gidermek için sanatı bir araç olarak kullanır. Bu da sanatın ne kadar güçlü bir unsur olduğunu gösterir.

Resim 4 Fobi

Fobi ve Türleri

Psikolojideki adını Yunan tanrılarında birisi olan Pan'dan alan panik bozukluğu, yani fobi (phobie), belirli durumlar karşısında bazı hastaların kapıldıkları baskılı, endişeli, mantık dışı korku olarak tanımlanabilir. İnsanların ölüm korkusu, kalabalık korkusu, tek başına kalamama ve aklını kaybetme gibi çeşitli korkuları yaşamaları beraberinde, vücutta bazı istem dışı hareketlere ve değişimlere yol açabilmektedir. Eğer fobi kişinin bütün yaşamında etkili olmaya başlarsa, onun günlük yaşamına engel olur ve kimi zaman rahatsızlıklara yol açabilir (evden dışarı çıkamama vb. gibi).

Kişi kendisinin diğer insanlardan daha önemsiz olduğunu, başkaları tarafından reddedileceğini, küçümseneceğini, hata yaparak alay konusu olabileceğini düşünerek kaygılanmakta ve bununla birlikte çevresindekilere kızgınlık duymaktadır. Bu düşüncelerin başkaları tarafından fark edileceği düşüncesi ise korkuya neden olmaktadır. Böylece, kendi içinde duyduğu kızgınlık ve korkular sonucunda, dışarıdan bir tehlike gelecekmişçesine kendini dış çevreden soyutlamaktadır.

“Bu duyguyu yaşayan insanların çocukluk dönemleri incelendiğinde, kısıtlayıcı, aşırı koruyucu, reddedici, cezalandırıcı, tutarsız vb. ana-baba tutumlarının varlığı fark edilir. Açık ya da üstü kapalı olsun, bu tutumların ortak yönü, saygı ve sevgiden yoksun olmalarıdır.

Çocuk ana-babasının kendisine hakça davranmadığını ya da onu kendilerinin bir uzantısı gibi algıladıklarını fark ettikçe kendisini yalnız ve çaresiz hisseder. Aynı zamanda bireyselleşmesinin engellenmekte olmasından ötürü kızgınlık duymaya başlar” (Gençtan,1996: 50).

Bu çaresizlik ve yalnızlıktan doğan bunalım hali, sanatçıların eserlerine konu olmuştur. Buna en güzel örneklerden birisi, tüm zamanların korku duygusunu, acıyı, dehşete düşmeyi en yalın biçimde ortaya koymuş eserlerden biri olan Munch’ın “Çılgılık” adlı tablosudur. Munch’ın “Çılgılık” adlı yapıtı birçok defa farklı şekilde ele alınmış, diğer sanatçılara da ilham kaynağı olmuştur. Ragon; Munch’ın “çılgılık” isimli çalışmasını şöyle yorumlamıştır: “Munch’ın çılgılığında bu yana bir resim yapıtında hiç böylesine çılgılık atılmamıştır.

Bacon’un dünyası aşağılatılmış panik içinde bir dünya, görünmez bir yıkımın yıldırıldığı yalnız ve çıplak insanların dünyasıdır” (Ragon, 1987:98). Bir başka sanatçı, Bacon da resimlerinde korku duygusunu işlemiştir. Bacon’un resimlerini Lynton (1982:266) şu şekilde açıklar: “Bir sahneye benzeyen, insana yakın ve sıcak bir yeri akla getiren; aynı zamanda kapalı yerlerde kalma korkusu uyandıran boşluklar Bacon’un resimlerinde dikkati çeker”. Yalnızlık duygusunu arttırmak için Bacon resimlerinde, kutuya benzer çizgiler kullanmaktadır. Figürlerdeki kıvrımlar kendi içinde dönerek, içyapıdaki bunalımı dile getirir. Bacon öfke, dehşet ve coşkunun anlatımını incelemiştir.

Resim 5: Bacon

Günümüzde yeni ortaya çıkan akımlarla birlikte figüratif sanatta da yeni arayışlar kendini göstermektedir. Popüler sanat olarak bilinen Pop-art’la birlikte yeni figüratif biçimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin; fotoğraf sanatı bu konuda önemli gelişmeler

göstermektedir ve teknoloji ile birlikte kendini günden güne yenilemeye devam etmektedir. Böylelikle, anlık görüntülerle yaşamın her anı ölümsüzleştirilebilmektedir.

Her dönemin her sanatçının kendine özgü bir figür yorumu bulunmaktadır. Ancak, bu yorumların ortak özelliği, tamamına bir duygu yüklenmiş olmasıdır. Her ne kadar sanatçılar eserlerini oluştururken farklı sebeplerle figüre yönelseler de, eserle verilmek istenen temel unsur duygudur. Bir seramik sanatçısı kullanacağı çamuru, bir heykeltıraş taşı veya mermeri, bir ressam boyalarını kullanırken onlara vereceği biçim ve yükleyeceği duygu ile dopdoludur. Plastik sanatlarda olduğu gibi sahne sanatlarında ve sözlü sanatlarda da durum aynıdır. Müzisyen, duygularıyla seslere biçim verirken, edebiyatçı sözlere biçim vermektedir. Yani hepsinde olan şey, aslında ruhun maddeye dönüşmesidir.

Sanatçı doğa biçimlerini tanıyarak, onların üzerine eğilir ve onları sanatın değişik alanlarına yansıtır. Sanatçı eserini oluştururken yoğun duygular yaşamaktadır. Tıpkı korku ve heyecan duygularında olduğu gibi. Artan kalp atışları, yüksek kan basıncı, iştahsızlık, yapıtlar ortaya çıkarken üst düzeylere çıkmaktadır.

Sanatçının eserini yaratırken yaşadığı tek duygu kaygı ya da korku değildir. Sanatçı aynı zamanda coşkuyu da yaşamaktadır. İnsanların benliklerinde gizledikleri negatif duyguları da kimi kez çalışmalarına kaynak oluşturmuştur. Duygu dolu eserlerde acı, keder ve korku işlenmiş, izleyiciye duygusal haz olmaksızın estetik haz verilmiştir.

Resim 6: Bosch, “Dünyevi Zevler Bahçesi”

Resim 7: Heinrich Füssli, “Karabasan”

Resim 8: Hans Bellmer, “Bebekler”

Resim 9: Antoine Caron,
“Triumvir'lerin Katliamı”

Resim 10: Arnold Böcklin “Ölüm Adası”

Resim 11: Jan Svankmajer “Heads”

Bu acı, korku ve dehşet veren sahnelerin işlenmesi bazı dönemlerde sanatçıların içinde buldukları durum ve yaşamla paralel olarak gitmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan eserlerde korku duygusu sanatçılara kaynaklık etmiştir. Yaşanılan çağ, insanı tedirginlik, kaygı ve endişeye itecek kadar güçlü uyarılara sahip olmuştur. Bu kaygı, endişe ve tedirginlik de korkuya neden olmuştur. Savaş sonucu ortaya çıkan baskı, tedirginlik, endişe, yalnızlık ve korku duygusu sanatçıların eserlerinde kendini göstermiştir. Bazı kaynaklara göre, savaş sonunda iktidara gelen Nazi'ler modern sanatı yasa dışı ilan etmiş; akımın öncülerinin çalışmalarını yasaklamış ya da sanatçıları sürgüne göndermiştir. Bu sanatçılar da eserlerinde izleyicilerine, savaşın farklı yüzünü göstermeye çalışmışlar ve eserlerine de korku, acı, dehşet duygularını işlemişlerdir. Bu sanatçılardan birisi de Ernst Barlach'tır.

Ernst Barlach'ın "Acıyın" adlı heykelinde yaşlı bir dilenci kadın, kemik kemik ellerinin yalın davranışında büyük bir ifade yoğunluğu vardır. Hiçbir şey dikkatimizi eserdeki bu baskın konumdan saptıramamaktadır. Kadın başını bir mantıyla örtmüş ve saklı başın basitleştirilmiş biçimi, onun yürek parçalayıcı çağrısının izlenimini içimizde hissettirmektedir (Gombrich,1980: 449).

Resim 12: Ernst Barlach, "Acıyın"

Sanatçıların eserlerinde işledikleri bu korku vb. duygular, sanatçının var olan gerçekleri yansıtmak istemesi yanında, onun bu duygularının üstesinden gelme isteğinden de kaynaklanmaktadır. Çünkü insan gerçeklerle yüzleştiği sürece özgürleşir. Gerçeklerden kaçmak, hesaplasmamak var olan olumsuzlukların artması anlamına gelir. Bu olumsuzluklar zamanla büyür ve beklenmedik bir anda bir tepkiyle ortaya çıkar. Bu çıkış bazen kontrollü olmayabilir. Kontrolsüz duygu yoğunluğu ise istenmedik sonuçlara yol açabilir. Bu yüzden

sanatla uğraşmak diğer tedavi yöntemleri yanında kişinin kendisini dengeye oturtabilmesinin de bir göstergesidir.

SONUÇ

Canlıyla birlikte yaşamda var olan korku duygusu içgüdüsel bir olgudur ve canlının doğasında bulunur. Çocukluk dönemlerinde gelişme gösteren bilinç, algılamayla birlikte tüm insani duyguların kişide yer almasını sağlar. Sevinç, mutluluk, merak, endişe, kaygı, panik, şaşkınlık ve korku bu duygulardan bazılarıdır. Kişi çocukluk döneminden sonra bu duyguların bilincine varır ve gerektiğinde bu duygularını kullanır. Kişi kimi zamanda bu duygularla istem dışı fizyolojik tepkiler verebilir. Bu tepkiler (örneğin korku duygusu ile verilen tepkiler) niteliği-niceliği bakımından kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Herhangi bir korku unsuru bir kişiye korku verirken; bir başkasını heyecanlandırabilmektedir.

Korku duygusu insan yaşantısında hem kaçılan negatif bir olgu, hem de salgıladığı adrenalin nedeniyle vazgeçilemeyen bir duygudur. Herhangi bir korku unsuru karşısında bedende salgılanan adrenalin ve farklı kimyasal maddeler kişide heyecana yol açabilir. Heyecanlanan kişi istem dışı bazı fizyolojik tepkilerde bulunur ve heyecanı artar. Bu olaya farklı kişilerde, farklı ölçülerle sürüp gider.

Günümüze değin araştırılmış olan korku duygusu ruhbilimcilerin yanı sıra sanatçılar tarafından da irdelenmiş ve sanat yapıtlarına malzeme olmuştur. Birçok sanatçının yapıtlarında içgüdüler ve bilinçaltının ilham kaynağı olduğu gözlemlenmiştir. Başlangıçta korku duygusunun betimlendiği yüz ifadeleri masklarda ve totemlerde görülebilmektedir. Korunma amaçlı yapılan bu betimlemeler kişinin korku duyduğu olgudan bir nevi saklanması ya da karşı tepki vererek üzerine gitmesiyle başlamıştır. Sonraları bu olgu sanatçının bilinçaltı korkularını, bu betimlemelerle estetik biçim vererek su yüzüne çıkarması ile devamlılığını sürdürmüştür. Sanata eski çağlardan beri konu olan ve insanlık var olduğu sürece konu olmaya devam edecek korku duygusunun tüm sanat alanlarında sonsuz biçim ve çeşitlilikte üretilmeye devam edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Boydaş, N. (2004). **Sanat Eleştirisine Giriş**, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

Budak, S. (2000). **Psikoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

Cüceloğlu, D. (1991). **İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gençtan, E. (1996). **İnsan Olmak**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Guillaume, P. (1970). **Psikoloji**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi: Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Gombrich, E. (1980). **Sanatın Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lyton, N. (1982). **Modern Sanatın Öyküsü**, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ragon, M. (1987). **Modern Sanat**, İstanbul: Cem Yayınevi.

İnternet Kaynakları:

www.art-prints-on-demand.com (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.bipolarbozukluk.info/viewtopic.php?tost=1235 (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.dionysus.psych.wisc.edu. (14.10.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.elitechoice.org (14.10.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.konseptsanat.com (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.kinemauwaterloo.ca/jusua (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.moleschino.org (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.nationmoster.com (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.nwobinmandgs.blogspot.com (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.sanatgalerisi.info/goya.htm (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)

www.site.mynet.com (24.09.2008 tarihinde ulaşılmıştır)